

KUOPIO

Erityisasumispaivelut

Myöntämisperusteet 2017

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	2
1.1 Lait ja viranomais määräykset	2
2 TUETUN ASUMISEN KOHDERYHMÄN PIIRTEITÄ	2
2.1 Asiakkaan asema ja palvelutarve	3
2.3 Toimintakyvyn vaje	5
2.4 Asumisongelmat	7
3 ASUMISPALVELUN HAKEMINEN JA MYÖNTÄMISPERUSTEET	7
3.1 Asumispalvelun päättäminen	10

1 JOHDANTO

Kuopion kaupunki järjestää sosiaalihuoltolain 21 § mukaista asumispalvelua päihde- ja mielenterveyskuntoutujille tai muista syistä asumisessaan tukea tarvitseville henkilöille. Asumispalvelun tavoitteena ovat asiakkaiden osallisuuden lisääminen ja entistä suurempi asiakkaan omat voimavarat tunnistavan kuntoutumisnäkökulman huomioiminen, joilla pyritään mahdollistamaan itsenäinen ja kodinomainen asuminen.

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujan asumisesta ja kuntoutumisesta muodostuu valmentavaa ja kuntouttavaa työtettä korostava palvelukokonaisuus, joka tukee kuntoutuvan asiakkaan itsenäistä suoriutumista eri asumiseen liittyvissä elämäntoiminnoissa tai ylläpitää korkeinta asiakkaan saavutettavissa olevaa toimintakykyä.

1.1 Lait ja viranomaismääräykset

Erityisasumispalvelujen toiminta ja järjestäminen perustuu sosiaalihuoltolakiin (1301/2014), jossa säädetään asumispalvelujen antamisesta henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua ja tukea asunnon tai asumisensa järjestämisessä sekä sosiaalihuollon toteuttamisesta sisällöltään niin, että itsenäisen asuminen voidaan mahdollistaa palvelujen tarpeessa oleville henkilöille.

2 TUETUN ASUMISEN KOHDERYHMÄN PIIRTEITÄ

Yli 18-vuotiaat päihde- ja mielenterveysongelmien tai muiden syiden vuoksi tuen tarpeessa olevat ja asumisessaan tukea tarvitsevat henkilöt. Asuminen voi tapahtua omistus-, vuokra- tai tukiasunnossa tai palvelukodissa. Asumispalveluiden myöntämiseksi psyykkisen tai sosiaalisen toimintakyvyn vajeen aiheuttaman tuen tarpeen tulee olla osoitettavissa eikä Erityisasumispalveluista voi saada pelkkää asuntoa.

2.1 Asiakkaan asema ja palvelutarve

Asumispalveluiden lähtökohtana on asiakkaan omatoimisuuden ja kotona pärjäämisen mahdollistaminen, joten tärkeintä on tunnistaa ja saada asiakkaan omat voimavarat käyttöön, mistä johtuen myönnettävä asumispalvelu on pääsääntöisesti kestoltaan määraaikaista tavoitteenaan prosessin päätteeksi asiakkaan itsenäinen asuminen. Erityisasumispalveluiden työryhmässä asiakkaan omiin voimavaroihin ja niiden kehittymiseen luotetaan, joten asiakasta kohdellaan yhdenvertaisena eli asumispalvelut pyritään toteuttamaan ilman tarpeetonta puolesta tekemistä ja asiakkaat saavat valmennusta itsenäisen asumisen tueksi ja suoriutuminen omassa asunnossa pyritään mahdollistamaan heille harjoittelemalla yhdessä puuttuvia taitoja, joita itsenäinen asuminen edellyttää. Asumispalvelua ei myöskään myönnetä tai jatketa tarpeettomasti ilman riittäviä perusteita, mikäli Erityisasumispalveluiden työryhmässä arvioidaan, että asiakkaan omat voimavarat ovat riittävät itsenäiseen asumiseen.

Sosiaalihuoltolain perusteella Erityisasumispalvelut varaavat mielenterveys- tai päihdekuntoutujalle tai muista syistä asumisessaan tukea tarvitsevalle henkilölle palvelutarvetta arvioivan kartoituskäynnin, jota kutsutaan palvelutarpeen arvioksi. Tarkoitus varmistaa, että henkilö saa apua ja tietoa tarvitsemistaan palveluista sekä opastusta niiden hakemisessa. Arviointikäynnin tekevät erityisasumispalveluiden työntekijät yhteistyössä eri toimijoiden, asiakkaan ja hänen läheistensä kanssa. Arviointikertoja voi olla tarvittaessa useampia ja käynnit voidaan toteuttaa henkilön kotona tai vastaanottotiloissa, mutta joskus myös sairaalassa.

Erityisasumispalveluissa laadittava asiakkaan kokonaistilannetta ja toimintakykyä kartoittava palvelutarpeen arviointi tehdään keskustellen ja havainnoiden ja se perustuu ennakoivaan, ennaltaehkäisevään ja kuntouttavaan sekä asiakkaan omat voimavarat huomioivaan ajatteluun, mutta erilaiset mittarit (Esim. MMSE) voivat olla tukemassa arviointia. Itsenäisen asumisen mahdollistamiseksi tarvittava asumisvalmennus ja tuki rakennetaan näiden periaatteiden pohjalta ja tavoitteena on, että asiakas kykenee asumispalve-

lun päätteeksi asumaan itsenäisesti ilman tukea. Palvelutarpeen arviolla pyritään löytämään oikea-aikainen ja asiakkaan tarpeita vastaava palveluluokka, mutta kotiin tukeminen on ensisijaista verrattuna raskaampiin palveluihin kuten tuki- tai palveluasumiseen. Palveluasumisen tai sitä tuetumman palveluluokan myöntämisen edellytyksenä on, että asiakas on lähtökohtaisesti ollut laaja-alaisten kotiin annettavien palveluiden tai omaishoidon tuen piirissä.

Asiakkaalle tarjotaan palvelutarpeen arvion perusteella yhteisesti sovittua valmennusta ja tukea itsenäisen asumisen mahdollistamiseksi hänen tarpeisiin ja omiin voimavaroihin suhteutettuna. Hänelle tulee mahdollistaa ja ylläpitää korkein saavutettavissa oleva toimintakyky terveydentilasta ja toimintakyvystä huolimatta, niin että asiakas osallistuu palveluiden sisällön suunnitteluun sekä toteutukseen ja siten toteuttaa hänen itsemääräämisoikeuttaan huomioiden yksilölliset tarpeet. Palvelutarpeen arvion perusteella tulee käydä ilmi, että asiakas hyötyy ohjauksellisesta tuesta ja valmentavasta työotteesta, mutta yksilöllisten tarpeiden perusteella myös toimintakykyä ylläpitävät tukitoimet voivat tulla kyseeseen.

Asiakkaan palvelutarve ja kiireellisyys arvioidaan seuraavien tekijöiden perusteella:

- Erityisasumispalveluiden asumispalveluna myöntämää tuettua asumista järjestetään sosiaalihuoltolain perusteella.
- Asumispalvelun myöntämisestä päättää erityisasumispalveluiden moniammatillinen työryhmä, mutta asian ratkaisussa kuullaan asiakkaan tai hänen edustajansa sekä mahdollisen yhteistyötahon näkemystä.
- Kuopion kaupunki sijoittaa hakijan aina ensisijaisesti omaan tuotantoon.
- Asiakkaan psyykkinen, sosiaalinen ja fyysinen toimintakyky eli pystyykö hän vielä huolehtimaan itse asumiseen liittyvistä toiminnoista kuten ravitsemuksesta, siivouksesta ja vaatehuollosta tai onko asuminen normaalissa vuokra-asunnossa ylipäänsä mahdollista.

- Asiakkaan toimintakyvyn vajeen tulee kuitenkin johtua pääasiallisesti mielenterveys- ja/tai päihdeongelmasta, ei pelkästään somaattisesta sairaudesta tai fyysisen toimintakyvyn rajoitteesta.
- Aloitekyvyn ja toiminnanohjauksen ongelmat.
- Yhteisöllisyys ja psyykkinen turvallisuuden tunne.
- Pelkkä lääketieteellinen tieto sairaudesta ja oireiden vaikeudesta ei riitä kuvaamaan sairauden merkitystä arkielämässä ja kotona selviytymisen kannalta, vaan palveluntarvetta arvioidaan suhteessa henkilön olosuhteisiin ja elinympäristöön sekä otetaan huomioon haetut tukitoimet ja palvelut.
- On ensiarvoisen tärkeää selvittää, mitä asiakas kykenee ja mitä ei kykene tekemään itse huomioiden eletty historia.
- Arviointi auttaa erityisasumispalveluita tunnistamaan henkilön hyvinvointia ja toimintakykyä edistäviä ja korjaavia toimenpiteitä.
- Puolueettomalla ja yhdenmukaisella palvelutarpeen arviolla luodaan erityisasumispalveluille edellytykset suunnitella ja kohdentaa yhteiset voimavarat oikeudenmukaisesti sekä tarjota asiakkaille laadukasta asumispalvelua samalla lisäten kuntalaisten tasa-arvoa.

2.3 Toimintakyvyn vaje

Asumispalveluiden ollessa kyseessä toimintakyvyllä tarkoitetaan asumiseen liittyvään elämänhallintaan kuuluvia taitoja, joihin sisältyy fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Erityisasumispalveluissa pyritään tunnistamaan ja kehittämään asiakkaan voimavaroja psyykkisessä ja sosiaalisessa toimintakyvyssä, koska niiden puuttuminen voi ilmetä tuen tarpeena kyseisillä ulottuvuuksilla, mistä johtuen itsenäinen asuminen voi olla haastavaa tai mahdotonta.

Psyykkisen toimintakyvyn käsite liittyy ihmisen elämänhallintaan ja tyytyväisyyteen, mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Itsearvostus, mieliala, omat voimavarat

ja erilaisista haasteista selviytyminen kuuluvat psyykkisen toimintakyvyn kokonaisuuteen. Psyykkinen toimintakyky tarkoittaa taitoja tuntea, kokea, muodostaa käsityksiä omasta itsestä ja ympäröivästä maailmasta, suunnitella elämäänsä ja tehdä sitä koskevia ratkaisuja ja valintoja. Psyykkistä toimintakykyä voidaan määritellä mielialan, persoonallisuuden ja psyykkisten elämänhallinnan voimavarojen näkökulmasta. Asumispalveluun voi kuulua keskusteluapu psyykkisen toimintakyvyn lisäämiseksi, mutta varsinaista terapiaa se ei ole, vaan tarkoitus on keskustelemalla tunnistaa ja poistaa ratkaisukeskeisesti itsenäistä asumista haittaavia ongelmakohtia.

Sosiaalinen toimintakyky käsittää kyvyn toimia ja olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja ympäristön kanssa. Suhteet omaisiin ja ystäviin, sosiaalisten suhteiden sujuvuus ja osallistuminen, mutta myös vastuu läheisistä ja elämän mielekkyys määrittävät sosiaalista toimintakykyä. Lisäksi harrastukset, yksin tai toisten kanssa, kotona tai kodin ulkopuolella tapahtuvat, kuuluvat sosiaalisen toimintakyvyn alueelle. Sosiaalista toimintakykyä luonnehtivat ihmisen pysyväisluonteiset ajattelu- ja suhtautumistavat ympäröivään maailman sekä muiden ihmisten ja ympäristön huomioiminen. Sosiaalinen toimintakyky on merkittävä tekijä toimintakyvyn kokonaisuuden sekä hyvinvoinnin kannalta. Toimintakyvyn kaikkien osa-alueiden riittävä olemassa olo ja toimivuus on se perusta, johon ihminen voi rakentaa tyydyttävän elämänsä, hallita elämänsä ja toteuttaa itseään. Tämä tarkoittaa myös sitä, että kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta on tärkeää sen jäsenten hyvinvointi ja heidän toimintakykynsä tukeminen. Sosiaalisen toimintakyvyn arvioiminen voi olla usein ongelmallista, koska ihmisen se on vahvasti sidoksissa aikaan ja paikkaan, joten moninaiset tulkinnat ovat mahdollisia, mutta sen arvioimisen tärkeys ilmenee siinä, että ihmisen palvelutarpeen arviointi on merkityksellistä syrjäytymisen ehkäisyssä ja asumispalvelun sisällön suunnittelussa ja sen kohdentamisessa sekä kehittämisessä. Myös sosiaalisen toimintakyvyn kuntoutuksen toteuttamiseksi tarvitaan tietoa niistä asiakkaista, joita hänen sosiaalinen toimintansa pitää sisällään.

2.4 Asumisongelmat

Asumispalvelua harkittaessa Erityisasumispalveluiden työryhmä vertaa hakijan toimintakykyä aina itsenäiseen asumiseen tarvittavaan tasoon ja asumispalvelun edellytyksenä on todennettavissa oleva psyykinen tai sosiaalinen toimintakyvyn vaje. Joissain tapauksissa toimintakyvyn vaje ei välttämättä ole havaittavissa selkeästi, vaikka henkilö tarvitsee asumisessaan tukea, mutta toimintakyvyn vaje voi myös näkyä esimerkiksi taloyhtiön sääntöjen, huoneenvuokralain tai paloturvallisuuden noudattamattomuutena tai ymmärtämättömyytenä, joita kutsutaan tässä yhteydessä asumisen ongelmina, jotka voivat ilmentyä esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- Toistuva häiriökäyttäytyminen, johon ei tule muutosta taloyhtiön tai vuokranantajan lukuisista kehoituksista huolimatta, mistä seuraa häätöuhka tai asunnottomuus.
- Toistuvat vuokratärist, jotka johtavat pahimmillaan asunnon menetykseen.
- Toistuva asunnon siivouskehote. Esimerkiksi kerrostalon rappukäytävään ulottuva hajuhaitta tai palokuorma.
- Toistuvat häädöt tai pitkäaikaisasunnottomuus.

3 ASUMISPALVELUN HAKEMINEN JA MYÖNTÄMISPERUSTEET

Erityisasumispalveluiden piiriin hakeutuminen käynnistyy yhteydenotolla erityisasumispalveluihin, elleivät muut toimenpiteet ole poistaneet tuen tarvetta. Yhteydenoton voi tehdä esimerkiksi asiakas itse, omainen tai yhteistyötaho. Yhteydenoton jälkeen asiakkaan palvelutarve sekä toimintakyky kartoitetaan Erityisasumispalveluista ja hakemusvaiheessa asiakasta kuullaan, jonka jälkeen asia käsitellään erityisasumispalveluiden moniammatillisessa työryhmässä ja myöntämisperusteiden täyttyessä asiakkaalle myönnetään asumispalvelu tai hänet hyväksytään asumispalvelun hakijaksi, jolloin hän jää odottamaan vapautuvaa asumispalvelupaikkaa. Palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä viimeistään kolmen kuu-

kauden kuluessa asian vireille tulosta. Palvelutarpeen arvio on tehtävä 7 arkipäivän kuluessa asian vireille tulosta, mikäli henkilö on yli 75-vuotias tai saa Kelan erityistä hoitotukea. Asiakkaalla on oikeus saada palvelutarpeen arvioon perustuva kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä.

Asiakkaan odottaessa asumispalvelupaikkaa hänelle järjestetään riittävät palvelut esimerkiksi kokeiluasumisen tai kotiin annettavan tuen avulla. Riittävästä palveluista tekee arvion erityisasumispalveluiden työryhmä. Muutoin hakemuksesta tehdään kielteinen päätös ja asiakas ohjataan muiden palveluiden piiriin. Asiakkaan tai hänen edustajansa tulee vastaanottaa osoitettu asumispalvelupaikka kohtuullisessa ajassa ja mikäli asiakas tai hänen edustajansa kieltäytyy vastaanottamasta hänelle osoitettua asumispalvelupaikkaa, ei ole mahdollista odottaa vaihtoehtoisia paikkaa.

Asumispalvelua haettaessa on hyvä olla tietoinen, etteivät seuraavat tekijät ole perusteita asumispalvelun myöntämiselle:

- Asunnon epätarkoituksenmukaisuus, kuten sijainti, vuokra tai koko.
- Pelkkä asunnottomuus tai asunnon tarve ilman osoitettavaa toimintakyvyn vajetta.
- Asiakkaan taloudellinen tilanne.
- Ensisijaisista palveluista tai apuvälineiden käytöstä kieltäytyminen, kuten esimerkiksi henkilökohtainen avustaja.
- Pelkkä siivous-, ulkoilu- tai asiointiapu.
- Turvallisuuden vaarantuminen toisen henkilön käytöksen vuoksi. Esimerkiksi väkivalta puolison taholta, jolloin ensisijaista on Turvakotiin hakeutuminen, rikosilmoituksen tekeminen tai lähestymiskiellon hakeminen.
- Korkea ikä ilman osoitettavaa toimintakyvyn vajetta.
- Asiakkaan tai omaisten epärealistiset toiveet tai toiminta asiakkaan asumisratkaisuisa esimerkiksi asunnon irtisanominen.
- Tilapäinen toimintakyvyn alentuma, kuten esimerkiksi sairaalahoito.

- Kuntoutuksen tai hoidon keskeneräisyys. Esimerkiksi psyykkinen hoito tai päihdekuntoutus, joiden seurauksena toimintakyky voi parantua.
- Yksittäisen tuen tarpeen täyttyminen ei määritä asiakkaan palvelutarvetta, vaan lopullinen päätös tapahtuu erityisasumispalveluiden moniammatillisen työryhmän kokonaisarvion pohjalta huomioiden asiakkaan omien voimavarojen riittävyys suhteutettuna itsenäiseen asumiseen.
- Yksityisesti asumispalveluun hakeuduttaessa asiakas vastaa kustannuksista itse.

Asumispalvelun hakijan tulee aina kuulua Suomen sosiaaliturvan piiriin. Sijoitustoimintaa voidaan aloittaa, mikäli asiakkaan palvelutarpeen arviossa havaitaan toimintakyvyn puutteita eikä itsenäisen asumisen katsota olevan realistinen vaihtoehto. Erityisasumis- palveluiden myöntämä tuettu asuminen on luonteeltaan kuntouttava ja valmentava asu- mispalvelu ja on pääsääntöisesti määräaikaista perustuen asiakkaan yksilölliseen tarpee- seen. Kuopion kaupunki sijoittaa asiakkaan aina ensisijaisesti omaan asumispalvelu- tuotantoon. Ostopalveluina toteutettuja asumispalveluita hankittaessa noudatetaan la- kia julkisista hankinnoista ja kilpailutuksen mukaista palveluntuottajien sijajärjestystä.

Erityisasumispalvelut kartoittavat palvelutarpeen arviossa asiakkaan asumiseen liitty- vät tuen tarpeet ja tavoitteena on valmentaa ja antaa tukea esimerkiksi psyykkisessä voinnissa, päihteettömyydessä, sosiaalisissa suhteissa, kyvyssä huolehtia itsestään ja ympäristöstään sekä asunnon ylläpitämisessä asumiskuntoisena. Tarpeetonta puolesta tekemistä vältetään ja tarkoitus on harjoitella yhdessä valmennuksellisin keinoin itsenäi- seen asumiseen tarvittavia taitoja yhdessä tekemällä, mutta asumisvalmennuksen sisältö ja määrä vaihtelevat asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan.

Kotiin annettava tuki on tarkoitettu henkilöille, joiden asuminen omassa asunnossa on vaarantunut ja he tarvitsevat tukea henkilökohtaisessa elämässä ja asumisessa selviyty- misessä tai siirryttäessä tuetummasta palveluluokasta omaan asuntoon. Tukiasuminen on tarkoitettu henkilöille, joilla on vaikeuksia selviytyä tavanomaisessa asumisessa ja he selviytyvät itsenäisesti päivittäisistä toiminnoista, mutta saavat tarvittaessa apua päivit-

täin tukea asumisyksiköstä. Palveluasuminen on tarkoitettu henkilöille, jotka pystyvät asumaan kodinomaisesti ympärivuorokautisessa asumisyksikössä ja pystyvät päivittäin autettuina ja ohjattuina selviytymään päivittäisistä elämisen toiminnoista, mutta henkilökuntaa ei ole paikalla öisin. Tehostettu palveluasuminen on tarkoitettu henkilöille, jotka asuvat ympärivuorokautisessa asumisyksikössä ja pystyvät jatkuvasti autettuina ja ohjattuina selviytymään päivittäisistä elämisen toiminnoista ja tarvitsevat myös jatkuvaa yöaikaista tukea ja hoivaa. Vaativa tehostettu palveluasuminen on tarkoitettu henkilöille, jotka asuvat asumisyksikössä ja tarvitsevat jatkuvasti hoivaa sekä useamman kuin yhden auttajan apua ja ohjausta selviytymään päivittäisistä elämisen toiminnoista ympärivuorokautisesti. Asumispalvelu voidaan toteuttaa sekä päihteettömänä että päihteet sallivana. Päihteettömässä asumisessa asiakkaan tulee sitoutua päihteettömyyteen ja järjestyssääntörikkomuksista voi seurata asumispalvelun päättäminen. Päihteet sallivassa asumisyksikössä päihteidenkäyttö ei johda asumispalvelun päättämiseen, mutta muita järjestyssääntöjä tulee noudattaa.

3.1 Asumispalvelun päättäminen

Asumispalvelua ei myönnetä tarpeettomasti, mikäli asiakas kuntoutuu ollessaan asumispalvelun piirissä, eikä tarvitse enää asumisvalmennusta tai tukea. Näissä tapauksissa jatkoasumismahdollisuudet kartoitetaan yhdessä asiakkaan kanssa ja avustetaan erityisasumispalveluiden sekä palveluntuottajan toimesta esimerkiksi vuokra-asunnon haussa, mikäli on tarpeen vaihtaa asuntoa. Asiakkaan sitoutumattomuus palvelun toteuttamiseen tai asumisyksikön järjestyssääntöihin voi myös johtaa palvelun päättämiseen, jolloin asiakas ohjataan vaihtoehtoisten palveluiden piiriin.